

Отримано: 13 березня 2018 р.

Прорецензовано: 15 березня 2018 р.

Прийнято до друку: 12 березня 2018 р.

e-mail: prykhodko_vika@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2018-1(69)/2-115-117

Приходько В. Б. Сміхова культура «Вечеров на хуторі близ Диканьки» М. Гоголя крізь призму іншомовного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 115–117.

УДК 809.1

Приходько Вікторія Богданівна,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

СМІХОВА КУЛЬТУРА «ВЕЧЕРОВ НА ХУТОРЕ БЛИЗ ДИКАНЬКИ» М. ГОГОЛЯ КРІЗЬ ПРИЗМУ ІНШОМОВНОГО ДИСКУРСУ

У статті йдеться про національні особливості сміхової культури у «Вечерах на хуторі близ Диканьки» М. Гоголя крізь призму іншомовного дискурсу. Аналізується англійська інтерпретація специфіки гоголівського сміху, зокрема гри слів, каламбурів, ритміки висловлювань. Розкриваються перекладацькі прийоми адекватного відтворення ефекту смішного, а також збереження змісту висловлювання та авторської манери оповіді.

Ключові слова: сміхова культура, національна специфіка, дискурс, інтерпретація, переклад.

Приходько Виктория Богдановна,
Луцкий национальный технический университет, г. Луцк

СМЕХОВАЯ КУЛЬТУРА «ВЕЧЕРОВ НА ХУТОРЕ БЛИЗ ДИКАНЬКИ» Н. ГОГОЛЯ СКВОЗЬ ПРИЗМУ ИНОЯЗЫЧНОГО ДИСКУРСА

В статье говорится о национальных особенностях смеховой культуры в «Вечерах на хуторе близ Диканьки» Н. Гоголя сквозь призму иноязычного дискурса. Анализируется англоязычная интерпретация специфики гоголевского смеха, в частности игры слов, каламбуров, ритмики высказываний. Раскрываются переводческие приемы адекватного воспроизведения эффекта смешного, а также сохранения содержания высказывания и авторской манеры повествования.

Ключевые слова: смеховая культура, национальная специфика, дискурс, интерпретация, перевод.

Viktoriia Prykhodko,
Lutsk National Technical University, Lutsk

LAUGHTER CULTURE IN “EVENINGS NEAR THE VILLAGE OF DIKANKA” BY M. HOHOL THROUGH FOREIGN LANGUAGE DISCOURSE

The article deals with the national features of laughter culture in «Evenings near the village of Dikanka» by M. Hohol through the prism of foreign language discourse. The translation techniques of adequate reproduction of the funny effect, as well as the preservation of the content of the text and the author's manner of narration are revealed.

The laughter culture of «Evenings near the village of Dikanka» is primarily connected with the Ukrainian traditional farce. Amusing characters and carnival types of the characters, motives for wedding, beatings, curses, courtship, violations of various rules, dresses and mysticisms, funny tricks – all this and a lot of other comic were reflected in the above-mentioned stories by M. Hohol.

When interpreting these comic expressions in other language, there are some difficulties, because it is necessary to take into account the individual characteristics of each of them. In addition, they are inseparable from the context and completely depended on it. The task of the translator is to adequately recreate in the foreign language discourse not only the funny effect, but also to preserve the content of the text and the author's manner of story. Each of the interpretations, despite the slight flaws, showed how the word of the original finds its variant outside the dictionary. In both translations, both stylistic and literary features of Hohol text in general and Hohol laughter in particular were revealed.

Key words: laughter culture, national specificity, discourse, interpretation, translation.

На національні особливості сміхової культури вказувало багато дослідників комічного, зокрема В. Пропп, М. Бахтін, Д. Лихачов, Ю. Боров, М. Рюміна, Є. Гуцало, В. Звняцьковський, Т. Гундорова, О. Колесник та ін. Сам термін «сміхова культура» вперше був введений в науковий обіг М. Бахтіним, який ґрунтовно вивчав вплив народно-сміхової культури безпосередньо на літературу, досліджуючи природу карнавалу як вищого прояву народної сміхової культури [1]. Зауважимо, що названі праці є вагомим підґрунтям для подальших досліджень національних особливостей сміхової культури та її адекватної іншомовної інтерпретації.

Метою цієї розвідки є аналіз проблеми інтерпретації сміхової культури в іншомовному дискурсі на матеріалі англійських перекладів «Вечеров на хуторі близ Диканьки» М. Гоголя [2], здійснених К. Гарнетт [3] та О. Горчаковим [4].

Необхідно зазначити, що сміхова культура «Вечеров на хуторі близ Диканьки», насамперед, пов'язана з українським традиційним фарсом. Кумедні характери та карнавальні типи героїв, мотиви сварки, побоїв, прокльонів, залищань, порушення різних правил, перевдягання та містифікації, веселі витівки – все це та багато іншого комічного знайшло своє відображення в зазначених повістях М. Гоголя.

Гоголівський сміх виражається в особливому вживанні стилістичних та лексичних засобів, синтаксичних конструкцій, а також досягається автором завдяки грі слів, використанню каламбурів, специфічній ритміці висловлювань. При іншомовній інтерпретації цих комічних виразів виникають певні труднощі, адже необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного з них. Крім того, вони невіддільні від контексту і повністю залежать від нього. Завдання перекладача адекватно передати в іншомовному дискурсі не лише ефект смішного, але й зберегти зміст висловлювання та авторську манеру оповіді.

Гоголівські герої в «Вечерах на хуторі близ Диканьки» майже завжди опиняються в різних кумедних ситуаціях, роблять смішні та недолугі вчинки, та й, зрештою, самі образи тих чи інших персонажів найчастіше викликають сміх.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Тут Иван Иванович совершенно обиделся, замолчал и принялся убирать индейку, несмотря на то, что она не так была жирна, как те, на которые противно смотреть» [2, с.233]	«At this Ivan Ivanovitch was really offended: he said no more, but fell to putting away the turkey, even though it was not so fat as those that were a repulsive sight» [3, с.303]	«At this Ivan Ivanovitch was really offended: he said no more, but fell to stowing away the turkey, even though it was not so fat as those that looked disgusting» [4, с.256]

На цих прикладах бачимо, як в гоголівському тексті обігрується просторічне значення дієслова *убирать*, тобто *жадібно їсти, наминати*. В англійських варіантах вжиті фразові дієслова *to put away* та *to stow away*, що мають подібну семантику та розмовну конотацію.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Голова крив; но зато одинокий глаз его злодей и далеко может увидеть хорошенькую поселянку. Но прежде, однако ж, он наведет его на смазливое личико, пока не обсмотрится хорошенько, не глядит ли откуда свояченица» [2, с.119]	«The Head had but one eye, but that eye was a shrewd villain and could see a pretty village girl a long way off. He does not, however, fix it upon a prepossessing face before he has taken a good look round to see whether his sister-in-law was watching him» [3, с.88]	«The Head had only one eye, but that eye was a shrewd villain and could see a pretty village girl a long way off. He did not, however, fix it upon a prepossessing face before he had taken a good look round to see whether his sister-in-law was watching him» [4, с.80]

К. Гарнетт та О. Горчаков, як бачимо, послуговуються фразеологізмами: стійким виразом «*a long way off*», фразовим дієсловом «*to fix upon*», фразеологічним зворотом «*to take a good look*», передаючи, таким чином, авторську манеру оповіді. І хоча переклади не відтворюють оригінал в деталях, однак, що є дуже важливим, зберігають його емоційно-стилістичне забарвлення.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Ему было очень неприятно тащиться в такую ночь; но его утешало то, что он сам нарочно этого захотел и сделал-таки не так, как ему советовали» [2, с.153]	«He very much disliked turning out on such a night, but it was a comfort to him that he was acting on his own decision and not following advice» [3, с.153]	«He very much disliked turning out on such a night, but it was a comfort to him that he was acting on his own decision and not following advice» [4, с.134]

Тут так само переклади, які є для цього уривку ідентичними, в цілому зберігають семантику та експресію оригіналу.

Одним із відомих комічних прийомів М. Гоголя є прийом обманутого очікування – в мовленні з'являється неочікуваний елемент, логічно не пов'язаний із попереднім контекстом, що створює контраст між очікуваннями читача та кінцевим результатом. Основну роль тут відіграє мовна семантика, тому в перекладі неважко підібрати необхідний функціональний аналог.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Будучи уверен, что его теперь никто не собьет и не смешает, он говорил и об огурцах, и о посевах картофеля, и о том, какие в старину были разумные люди, куда против теперешних, и о том, как все, чем далее, умнеет и доходит к выдумыванию мудрейших вещей» [2, с.234]	«Feeling secure that no one would snub or contradict him, he talked of cucumbers and of planting potatoes and of how much more sensible people were in old days – no comparison with what people are now! – and of how as time goes on everything improves and the most intricate inventions are discovered» [3, с.304-305]	«Feeling secure that no one would snub or contradict him, he talked of cucumbers and of planting potatoes and of how much more sensible people were in old days – no comparison with what people are now! – and of how as time goes on everything improves and the most intricate inventions are discovered» [4, с.257]

У перекладах, які і в цьому випадку є ідентичними, збережено ритміку оригіналу – дотримані повтори та відтворена медодійність. Зауважимо, що завдання перекладача – адекватно передати ритмічні форми як частину авторського тексту, стилістичну манеру оповіді. При перекладі ритмічно значимих слів та виразів важливо не лише і не стільки відтворити оригінальну інтонацію, звуковий фон, оскільки в кожній мові свій фонетичний лад, а передати характер ритму і його особливості, що й вдалось зробити К. Гарнетт та О. Горчакову.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Вот и померещилось, еще бы ничего, если бы одному, а то именно всем, что баран поднял голову, блудящие глаза его ожили и засветились, и вмиг появившиеся черные щетинистые усы значительно заморгали на присутствующих. Все тотчас узнали в бараньей голове рожу Басаврюка; тетка деда моего даже думала уже, что вот-вот попросит водки...» [2, с.110]	«And all at once they fancied – and of course it would be nothing if it were one of them, but they all saw it at once – that the sheep raised its head, its sly black eyes gleamed and came to life; it suddenly grew a black bristly moustache and significantly twitched it at the company. They all recognized at once in the sheep's head the face of Basavryuk; my grandfather's aunt even thought that in another minute he would ask for vodka...» [3, с.73]	«And all at once they fancied – and of course it would be nothing if it were one of them, but they all saw it at once – that the ram raised its head, its sly black eyes gleamed and came to life; it suddenly sprouted a black bristly moustache and significantly twitched it at the company. They all recognized at once in the ram's head the face of Basavryuk; my grandfather's aunt even thought that in another minute he would ask for vodka...» [4, с.67]

В цілому переклади зберігають семантику та стилістику оригіналу (наприклад, К. Гарнетт використовує діалектний вигук «*ay*», а О. Горчаков більш емоційно забарвлене «*ram*» замість нейтрального «*sheep*»).

Наступний комічний прийом, яким часто послуговувався М. Гоголь, є каламбур, в основі якого, як відомо, лежить багатозначність слова. Однак в різних мовах декілька значень однієї лексеми співпадають рідко. Тому перекладачеві доводиться жертвувати або формою (передати зміст за допомогою гри слів), або змістом (заміною образу).

М. Гоголь	О. Горчаков	К. Гарнетт
«...и дюжий голова влез с усами, с головою и с капелюхами в мешок» [2, с.162]	«...and the stalwart Head, moustaches, cap, pelisse and all –crept into the sack» [3, с.171]	«...and the stalwart mayor, moustaches, head, pelisse and all, crept into the sack» [4, с.148]

Автор обігрує подвійне значення слова «голова» – 1. частина тіла; 2. керівник. Однак, незважаючи на те, що в англійській мові іменник «head» також багатозначний, із близькими до українських значеннями, перекладачі не використовують каламбур оригіналу, жертвуючи грою слів, але при цьому зберігаючи семантику. Крім того, в обох перекладах є одна неточність: українська реалія «капелюхи» інтерпретується англійським застарілим словом «pelisse» (довге пальто, шуба).

Ще один гоголівський прийом створення комічного – поєднання двох чи декількох протилежних, неоднорідних явищ.

М. Гоголь	К. Гарнетт	О. Горчаков
«Кумова жена была такого рода сокровище, каких не мало на белом свете. Так же, как и ее муж, она почти никогда не сидела дома и почти весь день пресмыкалась у кумушек и зажиточных старух, хвалила и ела с большим аппетитом и дралась только по утрам с своим мужем, потому что в это только время и видела его иногда» [2, с.171]	«Panas's wife was a treasure of a kind that is not uncommon in this world. Like her husband, she hardly ever stayed at home, but almost every day visited various cronies and well-to-do old women, flattered them and ate with good appetite at their expense; she only quarreled with her husband in the mornings, as it was only then that she sometimes saw him» [3, с.188-189]	«Panas's wife was a treasure of a kind that is not uncommon in this world. Like her husband, she hardly ever stayed at home, but almost every day visited various cronies and well-to-do old women, flattered them and ate with good appetite at their expense; she only fought with her husband in the mornings, as it was only then that she sometimes saw him» [4, с.163]

У цьому прикладі використовується загальноживана лексика, тому в перекладах спостерігаємо метод функціонального аналогу, що дозволяє зберігати як смислове, так і конотативне значення оригіналу. Хоча, у К. Гарнетт та О. Горчакова бачимо деякі стилістичні огріхи: так негативна експресія слова «пресмыкалась» була втрачена в нейтральному «visited», а також перекладачі додали власний вираз «at their expense» (за їхній рахунок – пер. мій П.В.). Однак, необхідно зазначити, що у О. Горчакова варіант «fought» є більш вдалим по своїй конотації, ніж варіант К. Гарнетт «quarrel». В цілому обидві інтерпретації адекватно передають зміст оригіналу, зберігають авторську манеру оповіді та мають гумористичний характер.

Безумовно, основна стилістична мета комічного виразу повинна адекватно передаватись в перекладі, не спотворюючи при цьому інтенції автора. Різні інтерпретації по-різному тлумачать стилістику, семантику та конотацію оригіналу. На жаль, допускаються певні неточності, подекуди втрати. Труднощі виникають через те, що точність перекладу окремих слів та понять не гарантує точності передачі цілого виразу. Як відомо, для перекладу художнього тексту план вираження є важливішим за план змісту. Тому кожен із розглянутих варіантів іншомовної інтерпретації, незважаючи на незначні огріхи, показав, як слово оригіналу знаходить свої відповідники поза межами словника. В обох перекладах яскраво розкрились як стилістичні, так і художні особливості гоголівського тексту в цілому та гоголівського сміху зокрема.

Література:

1. Бахтин М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. Бахтин. – М.: Худ. лит., 1990. – 543 с.
2. Гоголь Н.В. Вечера на хуторе близ Диканьки // Гоголь Н.В. Полное собрание сочинений и писем. В 23 т. / Н.В. Гоголь; гл. ред. Ю.В. Манн. – М: Наследие, 2001. – Т.1. – 920 с.
3. Gogol N.V. Evenings on a farm near Dikanka // the works of Nikolay Gogol in V vol. / N.V. Gogol; from Russian by Constance Garnett. – London: Chatto and Windus, 1926. – IV vol. – 328 p.
4. Gogol N. Evenings Near the Village of Dikanka / ed. by Ovid Gorchakov / N. Gogol. – Moscow: Foreign Languages Publishing House, 1947. – 277 p.